

Trish Hafford-Letchfield, Paul Simpson, Paul Reynolds (ur.) (2021)

Sex and diversity in later life: critical perspectives

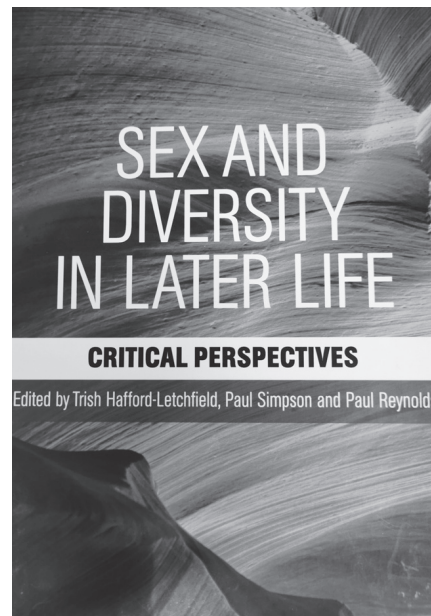
Bristol: Policy Press. 264 strani

ISBN 978-1447355403

Starejši ljudje po navadi veljajo za neseksualne, njihova spolnost pa je obravnavana zelo površno v primerjavi z vprašanji zdravja, javnih storitev in pokojnin, kljub povečevanju spolno prenosljivih bolezni v starosti in potrebi po zagotavljanju intimnosti v ustanovah za stare. Takšen pogled se kaže tudi v majhnem številu znanstvenih raziskav. Na to opozarja monografija, hkrati pa ponuja bralcu vpogled v rezultate pomembnejših novejših raziskav s področja spolnosti starih ljudi in njihovih različnih spolnih identitet. Monografija zato z različnih vidikov odpravlja številne predsodke (-izme). Sestavljena je iz 12 poglavij, ki celostno obravnavajo različne spolne usmerjenosti in spolnost v starosti, skupen namen urednice in urednikov pa je spodbuditi kritično razpravo in raziskovanje, spolnost v starosti pa destigmatizirati.

Urednica in urednika v uvodu pojasnijo, da sta se intimnost in spolno življenje starih ljudi v zadnjih štiridesetih letih spremenila zaradi številnih družbenih sprememb, kot so: (1) nove tehnologije (digitalne, mehanske in farmacevtske); (2) prepoznavanje populacije starih ljudi kot novega trga potrošnikov s potrebo po bolj zdravem in aktivnem načinu življenja v starosti; (3) podaljševanje življenjske dobe; (4) erozija družbenih in spolnih patologij, pripisanih starosti, in prepoznavanje različnih intersekcij in njihovega pomena (npr. starejši LGBTQI); (5) odnos do spolnosti pri različnih starejših etničnih skupin; (6) stari ljudje z različnimi ovirami; (7) možnosti za intimnosti starejših, ki živijo v ustanovah.

Avtorji in avtorice v monografiji razpravljajo o številnih stereotipih. Eden takšnih je, da je že sama želja po dotikih in spolnosti po 75. letu starosti v očeh aktivne družbe neprimerna, nepotrebna, včasih celo deležna posmeha. O starih ljudeh je »spodobno« razpravljati le z vidika zdravja/bolezni, sposobnosti/omejitev, zmožnosti/ovir. Menjavanje partnerja v starosti ali spolne odnose v starosti otroci starih ljudi ali socialna mreža pogosto obsoja

kot nekaj nezrelega, kot dokaz, da se človeku stanje poslabšuje in ga je zato treba zavarovati pred njim samim.

Prvo poglavje napove vsebino monografije in predstavi raziskovalni vpogled v področje spolnosti in intimnosti v starosti. Osnovni predsodek je, da so stari ljudje spolno neaktivni in erotofobni (bojijo se spolnosti). Obstaja pa še veliko drugih predsodkov, povezanih s starostjo in spolom, in predstavljeni so v nadaljevanju knjige. Eden takšnih je, da starejši ljudje v zadnjem obdobju življenja potrebujejo predvsem skrb in nego, ne pa tudi poljubov, dotikov, objemov, nežnosti in samozadovoljevanja, oralne ali analne spolnosti. Ljudje v paliativni oskrbi s hitro napredujočim rakom ali drugo obliko neozdravljive bolezni so deležni predvsem skrbi in hrane, na splošno pa velja prepričanje, da so za kaj drugega »prestari« ali »preveč bolni«. Tudi negovalci imajo lahko predsodke o nesposobnosti in nemoralnosti spolnega vedenja, če ga zaznajo.

Avtorji in avtorice knjige ob tem poudarjajo, da ljudje, ki se bližajo smrti, nimajo enakih potreb. Potreba po intimnosti in seksualnem izražanju je enkratna, ne glede na etnično pripadnost, verska prepričanja, spol, različne kulture ali spolno usmerjenost. Seveda pa je tudi ob želji po občutenju sebe kot spolnega bitja pomembno imeti možnosti to tudi uresničiti, a je to v institucijah za stare ljudi pogosto popolnoma nemogoče. V ustanovah, kjer so sobe dvoposteljne, možnosti za intimnost brez navzočnosti sostanovalca ni, pa tudi če posameznik živi v enoposteljni sobi, ga nenehno obiskuje negovalno osebje, vrat sobe ni dovoljeno zakleniti z notranje strani ali pa velja pravilo odprtih vrat. Zaposleni v domu za stare lahko podnevi in ponoči kadarkoli stopijo v sobo – in kar se dogaja v sobi, postane v hipu javno. V monografiji je naveden primer dveh stanovalcev doma, ki sta se zaljubila in se držala za roke. Ker pa je bil stanovalec poročen, se je osebje odločilo, da jima ne bodo več omogočali interakcij in držanja za roko in ne bodo več zapeljali njunih invalidskih vozičkov skupaj kot prej.

Vdovam in vdovcem se pripisuje družbena vloga žalujočih, ki morajo predvsem živeti v znamenju spomina na partnerja oz. partnerko in za družino. Avtorji in avtorice kot posebej problematičen navajajo položaj starejših Afričank, ki se ne srečujejo le s starizmom in erotofobijo, temveč tudi z rasizmom in nasiljem. Opozarjajo na drugačen družbeni pogled na ženske in moške v Afriki: spolna vloga ženske je omejena na reproduktivno in se konča z menopavzo, od moških pa se pričakuje, da bodo spolno aktivni tudi v starosti.

Pri drugačni spolni usmerjenosti od heteroseksualne imamo opraviti s tabujem – ves čas zatajevana istospolna usmerjenost lahko ostane skrita vse do smrti, tako da so partnerji oziroma partnerke z redkimi izjemami predstavljeni kot »prijatelji« oziroma »prijateljice«. Starejši geji, lezbijke, biseksualci in trans osebe (tudi) v starosti doživljajo nasilje in še večjo diskriminacijo. Različnost spolnih identitet pri starejših ostaja skoraj neraziskano področje. Monografija opozarja na pomanjkljivo raziskovanje področja starih ljudi in spolnosti zaradi različnih družbenih konstruktov in tradicionalnega pojmovanja starosti. V 21. stoletju tako pogosto uporabljen pojem aktivno in kakovostno staranje opisuje športno, kognitivno in fizično aktivnega upokojenca, ki živi polno družbeno življenje, ne omenja pa zdravega spolnega življenja.

Zakaj? Ker okvir aktivnega in kakovostnega staranja najpogosteje določajo mlajši – za starejše od 65 let – ki pa spolnost v starosti odmislijo.

Menim, da je monografija pomembno delo, ki nas ozavešča o spolnih potrebah starejših, ne glede na to, kje živijo, in uvede razmišljanje o različnih spolnih identitetah tudi v starosti. Predvsem vsi tisti, ki delajo na področju dolgotrajne oskrbe, morajo nujno sprejemati starejše kot spolna bitja in jim priznati pravico do odločanja kot tudi do intimnosti v kotičku doma ali ustanove, kjer preživljajo zadnje obdobje življenja.

Anamarija Kežar